

- Introductie
- Kernboodschappen
- Uitkomsten controle
- Interne beheersing
- Ontwikkelingen
- Bijlagen

Digitaal accountantsverslag 2019 gemeente Bernheze

20 mei 2020

Interactive PDF
report

Inleiding

Gemeente Bernheze
T.a.v. de raad en het college van burgemeester en wethouders
De Misse 6
5384 BZ HEESCH

20 mei 2020

Referentie: 25YA76KW3VXK-527949589-47

Geachte raad en college,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan dat wij hebben opgesteld in het kader van onze controle op de jaarrekening 2019 (de ‘jaarrekening’) van de gemeente Bernheze. We hebben onze controle uitgevoerd in overeenstemming met ons controleplan 2019.

Dit accountantsverslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit onze controle. Deze bevindingen zijn transparant en constructief besproken met de ambtelijke organisatie en de portefeuillehouder financiën.

Het rapport bestaat uit drie delen. Deel 1 geeft ons totaaloordeel bij uw jaarstukken en de uitkomsten van de controle. Deel 2 beschrijft de ontwikkelingen van de interne beheersing voor uw organisatie. Deel 3 gaat in op relevante ontwikkelingen.

Graag bespreken we de inhoud van dit verslag tijdens de vergadering van de auditcommissie op 28 mei 2020. Hebt u nog vragen, neemt u dan contact met ons op. Wij zijn uiteraard graag bereid om de inhoud van dit accountantsverslag nader toe te lichten.

Wij bedanken u en uw medewerkers voor de medewerking tijdens onze controle.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. T.A.G. van Boxtel RA
senior director

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Boschdijktunnel 10, 5611 AG Eindhoven, Postbus 6365, 5600 HJ Eindhoven, T: 088 792 00 20, F: 088 792 94 13, www.pwc.nl

PwC is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponneerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Onze kernboodschappen

Een goedkeurend oordeel op getrouwheid en rechtmatigheid

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2019 van gemeente Bernheze afgerond en verwachten een goedkeurende controleverklaring op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekening af te geven. De bevindingen blijven onder de materialiteitsgrens. Ook uit de controle van de SiSa bijlage komen geen bevindingen naar voren. De Wet Normering Topinkomens (WNT) is nageleefd. Wel hebben een onverplicht toelichtende paragraaf in de verklaring opgenomen waarin wij verwijzen naar de toelichting in de jaarrekening over de onzekerheden voor de gemeente met betrekking tot het Covid-19 virus.

Basis interne beheersing is op orde

De basis processen in combinatie met de interne controles zijn op orde. Wij adviseren wel om de verouderde procesbeschrijvingen te actualiseren en deze te koppelen aan een risicoanalyse per proces. De ontwikkeling van informatisering naar automatisering is ingezet en Bernheze werkt aan de voorbereiding van de rechtmatigheidsverantwoording

Realisatie resultaat positiever dan begroot

Het gerealiseerde resultaat voor bestemming is €3.341.000 negatief (na mutaties reserves €806.000 positief). In de begroting na wijziging was uitgegaan van €5.085.000 negatief. Verklaringen in het verschil zijn hogere dotatie APPA voorziening, lagere lasten sociaal domein en de realisatie grondexploitaties. Het eigen vermogen is met €3,3 miljoen afgenomen, waardoor ook de solvabiliteit is afgenomen van 39% naar 37%. De weerstandratio blijft in verhouding goed.

Het jaarverslag heeft een goede kwaliteit

Het jaarverslag heeft een goede leesbaarheid en de paragrafen hebben een goede informatiewaarde.

Grondexploitaties laten een stabiel beeld zien

De grondexploitaties laten een stabiel beeld zien in 2019. Er zijn geen nieuwe projecten geopend. Voor de projecten Zwarte Molen en Hildebrandstraat is in totaal €3 miljoen aan opbrengsten gerealiseerd conform planning. Er zijn geen aanvullende verliezen verwerkt en de winstprognose is gelijk gebleven..

Afsluiting sociaal domein op basis van het afgestemde plan van aanpak

In het sociaal domein is de afsluiting conform planning verlopen. Informatie van de centrumregelingen en aan de andere kant de eigen procedures van de gemeente om prestatielevering van de zorg vast te stellen. De schattingen die het college daarbij heeft gemaakt achten wij evenwichtig.

Covid-19

Toelichting inzake de impact van Covid-19

In maart 2020 is het Covid-19 virus uitgebroken. Maatschappelijk heeft dit grote gevolgen. Veel organisaties en bedrijven worden daarbij financieel geraakt en komen soms zelfs in continuïteitsproblemen.

Ook voor gemeente Bernheze brengt dit onzekerheden met zich mee. Enerzijds is het de vraag wat de maatschappelijke en economische gevolgen zijn van het virus en daaruit voortvloeiend ook de gevolgen voor het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Anderzijds kijkt gemeente Bernheze actief hoe zij eventueel capaciteit en middelen in kan zetten om maatschappelijk hulp te bieden aan inwoners en organisaties.

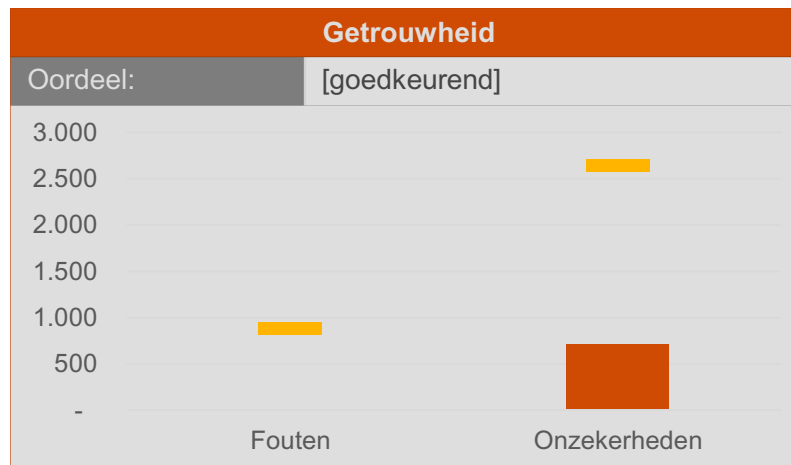
In het kader van de jaarverslaggeving over 2019 classificeert het optreden van Covid-19 als een gebeurtenis na balansdatum, waarbij er geen financiële gevolgen zijn voor de jaarcijfers 2019. De mogelijke gevolgen en onzekerheden voor komend jaar en komende jaren zijn door de gemeente adequaat toegelicht in het jaarverslag, de paragraaf weerstandsvermogen en risicomanagement en in de toelichting op de jaarrekening (gebeurtenissen na balansdatum). Hieruit blijkt dat veel onzeker is over de gevolgen voor gemeente Bernheze.

In onze controleverklaring over de jaarrekening 2019 hebben wij een onverplicht toelichtende paragraaf opgenomen waarbij wij verwijzen naar de toelichting van de gemeente in de jaarrekening.

Ons oordeel bij uw jaarstukken 2019

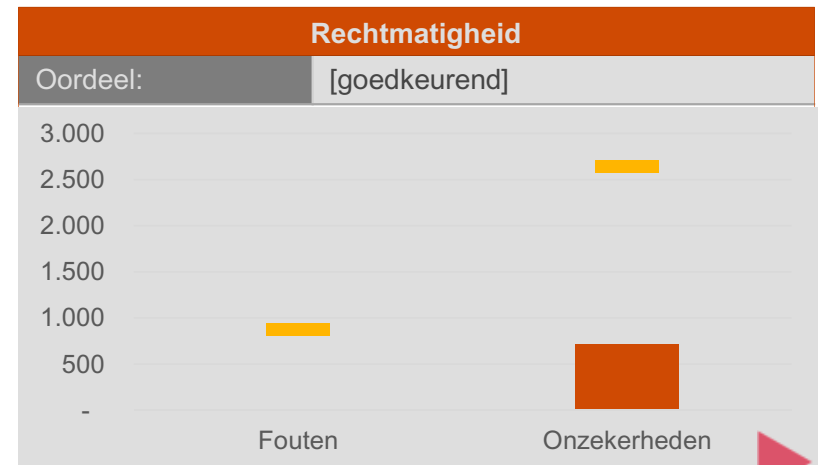
Wij hebben de controle van uw jaarstukken afgerond. De **reikwijdte** van onze controle is ongewijzigd ten opzichte van ons controleplan. De door ons geconstateerde ongecorrigeerde bevindingen blijven binnen de door u gestelde goedkeuringstoleranties op het aspect getrouwheid en rechtmatigheid. Dus geeft onze controleverklaring de oordelen zoals hieronder weergegeven. Wel hebben wij een onverplicht toelichtende paragraaf opgenomen waarin wij verwijzen naar de toelichting in de jaarrekening over de onzekerheden voor de gemeente met betrekking tot het Covid-19 virus.

Voor een nadere toelichting op de bevindingen klik [hier](#).

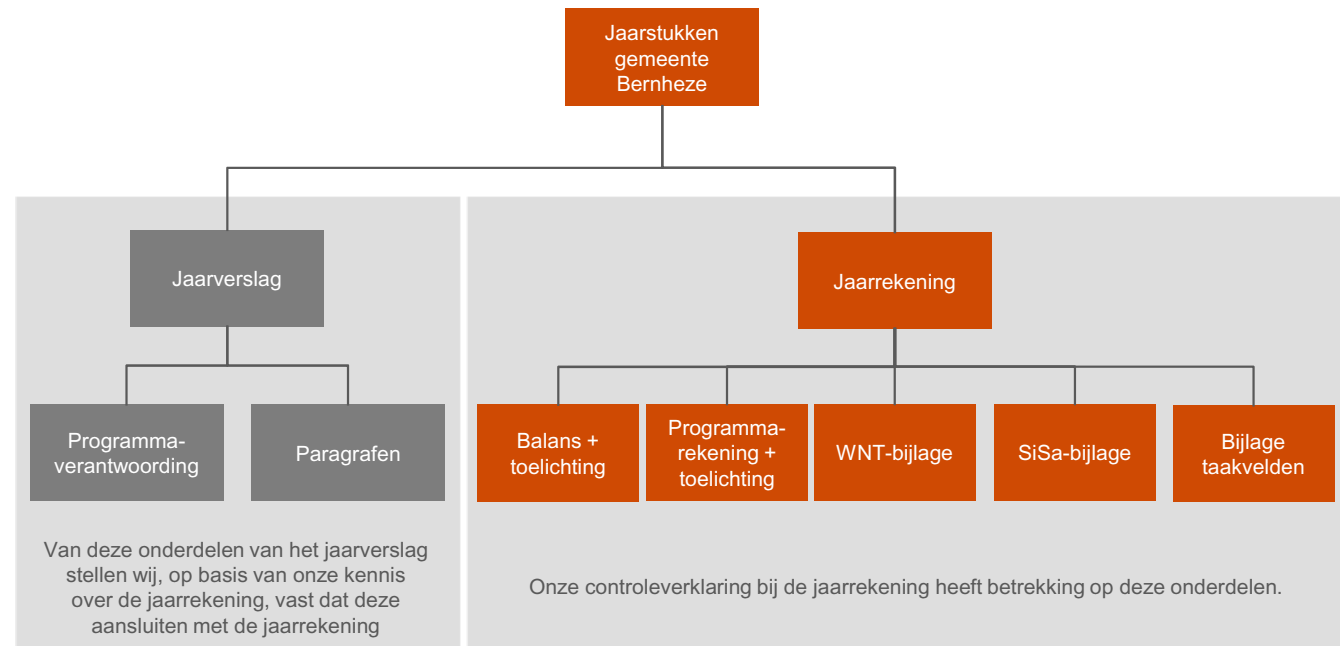
■ = absoluut bedrag fouten of onzekerheden x €1.000

■ = door u vastgestelde goedkeuringstolerantie x €1.000

Reikwijdte van onze controle

De reikwijdte van de controle is zo ontworpen dat er voldoende controle-informatie wordt verkregen met betrekking tot uw jaarrekening, ter ondersteuning van een kwalitatieve controle. In het controleplan hebben wij afspraken met u gemaakt over de reikwijdte van de controle. Wij bevestigen dat de definitieve reikwijdte van de controle gelijk is aan die in het controleplan. Onderstaand hebben wij een samenvatting opgenomen.

Niet-gecorrigeerde controleverschillen inzake getrouwheid en rechtmatigheid zijn niet materieel

De volgende geconstateerde controleverschillen zijn niet gecorrigeerd in de jaarrekening. Het management heeft geconcludeerd dat het kwalitatieve en kwantitatieve effect niet materieel is. Wij zijn het eens met de beoordeling van het management en concluderen dat het bedrag aan niet-gecorrigeerde verschillen niet materieel is. Onderstaand hebben wij onze detailbevindingen op de aspecten rechtmatigheid en getrouwheid opgenomen boven de door u gestelde rapporteringstolerantie van €80.000. Door op de bevinding te klikken krijgt u meer toelichting op de bevinding.

#	Beschrijving	Onderdeel Jaarrekening	Getrouwheid (x €1.000)		Rechtmatigheid (x €1.000)	
			Fouten	Onzekerheden	Fouten	Onzekerheden
1	Onzekerheden uit LTA, niet gecontracteerde zorg en maatwerk	Lasten Jeugdzorg		718		718
		Totaal		718		718

Introductie

Kernboodschappen

Uitkomsten controle

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

Interne beheersing

Ontwikkelingen

Bijlagen

De kwaliteit van uw jaarverslag is goed

Informatiewaarde is goed

Ons oordeel is gebaseerd op de leesbaarheid, concreetheid en kwaliteit van de analyses. Dit alles vanuit raadsperspectief. Klik [hier](#) voor een nadere toelichting.

Jaarrekening en jaarverslag zijn verenigbaar

Wij zijn verplicht vast te stellen of wij op grond van de informatie verkregen in onze controle onjuistheden hebben geconstateerd die gebruikers van de jaarrekening zouden kunnen beïnvloeden. Dit is niet het geval.

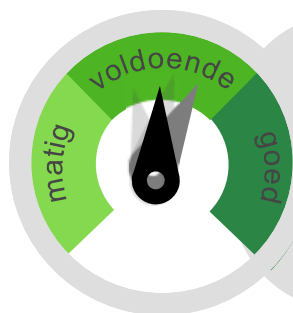
Situatie 2019

Situatie 2018

Kwaliteit paragrafen is voldoende

Wij hebben vastgesteld of alle verplichte informatie in de paragrafen is opgenomen. Daarnaast hebben wij de informatiewaarde van de paragrafen beoordeeld. Klik [hier](#) voor een nadere toelichting.

Jaarverslag voldoet aan eisen BBV

In het BBV zijn diverse eisen opgenomen voor de vorm en inhoud van het jaarverslag. Wij hebben vastgesteld dat uw jaarverslag voldoet aan het BBV. Klik [hier](#) voor een toelichting.

De kwaliteit van uw jaarverslag is goed (vervolg)

Duurzaamheid is uitgewerkt in de begroting 2020

In de jaarrekening 2019 komen de ambities op gebied van duurzaamheid beperkt terug. In de begroting 2020 krijgt duurzaamheid en de energietransitie een duidelijke plaats. Hierbij sluit Bernheze aan bij de [SDG's](#).

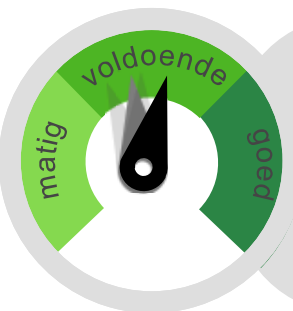
Rechtmatigheid

In het jaarverslag is een specifieke paragraaf rechtmatigheid opgenomen. Hierin worden het controleprotocol gekoppeld aan de interne controles, het M&O criterium en het inzicht in de begrotingsrechtmatigheid. Hiermee zijn de rechtmatigheidsaspecten duidelijk op één plaats weergegeven als voorloper op [de rechtmatigheidsverantwoording](#).

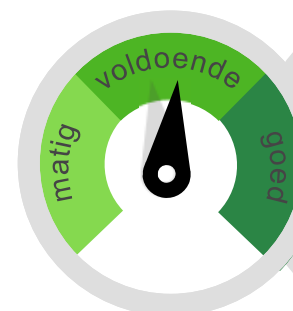
De toelichting incidentele baten en lasten voldoet aan de vereisten van het BBV

In de nieuwe notitie van de commissie BBV zijn nieuwe eisen opgenomen rondom de verantwoording van incidentele baten en lasten. Het inzicht hierin kan verbeterd worden. Klik [hier](#) voor een toelichting.

Passages inzake de coronacrisis opgenomen in het jaarverslag én de jaarrekening

De passages opgenomen inzake de coronacrisis geven een duidelijk beeld van de analyse van de impact op de gemeente Bernheze

Situatie 2019
Situatie 2018

Informatiewaarde jaarverslag

Het jaarverslag is prettig leesbaar. In het jaarverslag wordt op een gestructureerde wijze de realisatie via subdoelen uitgewerkt. In de toelichting op de financiële afwijkingen zijn de verschillen ten opzichte van de derde bestuursrapportage opgenomen. In het jaarverslag zijn de baten en lasten inclusief reservemutaties per programma weergegeven. Het saldo van de verschillen is opgenomen in het jaarrekeningdeel waarbij de reservemutaties apart staan, terwijl de toelichting is opgenomen in het jaarverslag inclusief reservemutaties. Dit is een bewuste keuze om zo min mogelijk informatie dubbel op te nemen. Echter adviseren wij om in het jaarverslag het saldo van de verschillen mee te nemen en de reservemutaties als subtotaaltelling te laten zien. Dit om de leesbaarheid van de toelichtingen te verbeteren.

Kwaliteitsaspecten informatiewaarde

Zie onderstaand ons oordeel per informatieaspect

Aspect	Oordeel	
	2019	2018
Leesbaarheid	Goed	Goed
Concreetheid	Voldoende	Voldoende
Relatie beleid <> financiën	Voldoende	Voldoende
Gebruik van indicatoren	Goed	Goed

Kwaliteit van de paragrafen

In de paragraaf weerstandsvermogen is toegelicht hoe omgegaan wordt met incidentele versus structurele risico's. Uitgangspunt is om structurele risico's voor tien jaar mee te nemen. Echter als je risico's voor tien jaar meeweegt, moeten die dan gedekt worden uit het weerstandsvermogen of worden die gedekt vanuit de meerjarenbegroting?

Daarnaast adviseren we voor de paragraaf weerstandsvermogen om uit te werken hoe het proces van risicoanalyse tot stand komt en welke keuzes er worden gemaakt ten aanzien van de beheersing van de risico's.

De nota kapitaalgoederen geeft een duidelijk overzicht van de kapitaal goederen, gekoppeld aan de vastgestelde beleidsnota's en het jaar dat herziening gepland is.

In de paragraaf financiering zijn de financiële kengetallen uitgewerkt. De kwaliteit van de paragraaf kan toenemen als per kengetal het effect voor de gemeente Bernheze wordt uitgewerkt.

Op basis van de subdoelen geeft de paragraaf bedrijfsvoering een duidelijke visie op bedrijfsvoering weer.

Oordeel per paragraaf

Zie onderstaand hoe wij de informatiewaarde per paragraaf beoordelen.

Paragraaf	Oordeel	
	2019	2018
Lokale heffingen	Goed	Goed
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Goed	Goed
Financiering	Voldoende	Voldoende
Grondbeleid	Voldoende	Voldoende
Onderhoud kapitaalgoederen	Goed	Goed
Verbonden partijen	Voldoende	Voldoende
Bedrijfsvoering	Voldoende	Voldoende

Onze bevindingen bij de jaarrekening

Wij hebben de getrouwheid van de jaarrekening gecontroleerd en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties. Onze bevindingen vindt u in dit deel.

In het [sociaal domein](#) zijn de onzekerheden over prestatielevering beperkt. De schattingen die het college daarbij heeft gemaakt achten wij evenwichtig.

In het [ruimtelijk domein](#) zijn geen extra voorzieningen getroffen in verband met de PAS / PFAS –problematiek. De schattingen die het college daarbij heeft gemaakt achten wij ook evenwichtig.

Bij [rechtmatigheid](#) hebben wij geen belangrijke bevindingen inzake aanbesteden en de begrotingsrechtmatigheid.

De [financiële positie](#) van de gemeente is stabiel.

Omvang onzekerheden Sociaal domein stabiel 2019

De processen om de posten met betrekking tot het sociaal domein in de jaarrekening te verwerken zijn uitgevoerd in lijn met het opgestelde plan van aanpak.

Voor de zorg in natura is gebruik gemaakt van eigen werkzaamheden met als sluitstuk de verantwoordingen van de zorgleveranciers om de getrouwheid en rechtmatigheid vast te kunnen stellen. Voor de PGB-bestedingen voert Bernheze cliënttevredenheidsonderzoeken uit en wordt bij herindicatie navraag gedaan (en gedocumenteerd) of de zorg daadwerkelijk is geleverd inclusief de evaluatie hiervan.

De getroffen maatregelen leiden ertoe dat het college verwacht, in lijn met eerdere jaren, als onderdeel van het reguliere jaarrekeningtraject een oordeel te kunnen geven over de PGB-bestedingen.

Uit de basisregistraties en interne controle op de afgegeven beschikkingen voor zorg zijn geen bevindingen naar voren gekomen.

Voor de uitvoering van de WMO neemt Bernheze deel aan de centrumregeling WMO Brabant Noordoost-Oost en voor de Jeugd bij de centrumregeling Jeugd Brabant Noordoost. Hiervoor worden financiële verantwoordingen inclusief controleverklaringen ontvangen. Voor de onderdelen die Bernheze zelf uitvoert, zijn interne controles en afstemmingen ingericht.

De realisatie van de lasten sociaal domein liggen voor de WMO 2015 en Jeugdzorg onder de begroting. Voor de WMO oude taken zijn de lasten hoger. Voor 2020 is het doel om het uitvoeringsprogramma volgens de programmalijnen integrale toegang, aanpakken met impact en meedoen naar vermogen verder in te richten.

Domein	Realisatie 2018 (x €1.000)		Begroting 2019 (x €1.000)		Realisatie 2019 (x €1.000)	
	zin	Pgb	zin	pgb	zin	Pgb
WMO 2015	1.566	137	1.684	160	1.675	142
WMO oude taken	1.437	91	1.574	80	1.676	66
Jeugdzorg	3.770	393	4.946	500	4.648	497

Wederom afname in bevindingen Sociaal domein 2019

Uitkomsten rapportage SVB hebben effect op de PGB verantwoording

Ten aanzien van de pgb-bestedingen Jeugdzorg en Wmo constateren we dat de externe accountant van de SVB diverse bevindingen heeft geconstateerd ten aanzien van rechtmatigheid. Voor gemeente Bernheze blijven deze bevindingen onder de rapporteringstolerantie.

Uit regioverantwoording Wmo komen geen fouten en onzekerheden naar voren

Uit de regioverantwoording Wmo komen voor gemeente Bernheze geen fouten en onzekerheden voor de jaarrekening 2019 naar voren. De cijfers in de jaarrekening van gemeente Bernheze sluiten aan met de gefactureerde zorg uit de regioverantwoording. Voor de prestatielevering van de zorg is voldoende zekerheid verkregen uit een combinatie van zelf uitgevoerde werkzaamheden en het beoordelen van de controleverklaringen bij de productieverantwoordingen van de zorgaanbieders.

Uit de regioverantwoording Jeugd komen de volgende onzekerheden naar voren:

Onzekerheden uit LTA, niet gecontracteerde zorg en maatwerk

In de financiële verantwoording zijn lasten opgenomen voor LTA (landelijk transitiearrangement, niet gecontracteerde zorg en maatwerk) van €718.000. Voor deze kosten is het niet mogelijk om prestatielevering vast te stellen. Dit op basis van specifieke afspraken die veelal direct worden doorverwezen. In de regioverantwoording is alleen de juistheid van deze kosten gecontroleerd. Voor het maatwerk is vastgesteld dat is voldaan aan het protocol voor declareren van maatwerk. Derhalve zijn deze zorglasten als onzekerheid in de controle aangemerkt.

JeugdzorgPlus

De centrumgemeente voor de administratie van de samenwerking voor

Jeugdzorg plus heeft de financiële afrekening opgesteld. Van één zorgaanbieder heeft de centrumgemeente geen controleverklaring ontvangen voor de realisatie van de zorgdagen. De totale dekking van de zorgdagen met assurance verklaringen is 97%. Gezien de omvang van de onzekerheid en de beschikbare managementinformatie, hebben we hiervoor geen onzekerheid opgenomen.

Voldoende zekerheid over prestatielevering meerwerk

Deelnemende gemeenten declareren meerwerk buiten de reguliere zorgcontracten Jeugd aan de centrumgemeente op basis van een afgestemd protocol. In dit protocol is geregeld aan welke voorwaarden de beschikking en de benodigde zorg moeten voldoen om gedeclareerd te kunnen onder meerwerk. In de productieverantwoordingen van de zorgaanbieders zijn de meerwerk trajecten ook specifiek opgenomen. Daarvoor is voor deze trajecten zekerheid voor de prestatielevering verkregen. Voor de gemeente Bernheze gaat het om €37.000.

Bestedingen transformatiebijdrage lopen achter op schema

De transformatieopgave voor de jeugdzorg is in de centrumregeling Noordoost Brabant gestart per april 2017. De deelnemende gemeenten hebben de Rijksbijdrage voor de transformatie jeugdzorg overgedragen aan de centrumregeling om de transformatie gezamenlijk uit te voeren. In december 2018 is middels RBO besluit de bestemming van de middelen voor het transformatiefonds, met de projectbegroting ingericht. In oktober 2019 is het transformatietraject bijgesteld en zijn de afspraken met de zorgaanbieders definitief gemaakt. Uitgangspunt van de afspraken met de zorgaanbieders is dat het gaat over een nieuwe wijze van inrichting van de zorg, op basis van afgesproken budgetten, waarbij de uitbetaling plaatsvindt op basis van overleg met de zorgaanbieder en de afgesproken escalatieladder.

Van het totale budget van €11,7 miljoen is in 2018 en 2019 €1 miljoen besteed, voor 2019 was €9,8 miljoen begroot en is op centrumregio niveau €2,8 miljoen besteed. Voor Bernheze zijn de lasten €105.000.

Schattingen sociaal domein zijn evenwichtig

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2019 beoordeeld.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen met de bijbehorende motivering.

Schatting	Beoordeling 2019	Beoordeling 2018	Toelichting
Nog te betalen kosten zorgleveranciers	●	●	Nog te betalen kosten in het sociaal domein hebben voornamelijk betrekking op de centrumregeling Jeugd en Wmo.
Vordering/schuld PGB	●	●	De vordering op het SVB is aangesloten met de verantwoordingsrapportages van de accountant van de SVB.
Voorziening dubieuze debiteuren sociale zaken	●	●	Is opgenomen in de controleverklaring van Gemeente Meierijstad ten aanzien van Sociale Zaken.
Waardering leningen sociale zaken	●	●	Is opgenomen in de controleverklaring van gemeente Meierijstad ten aanzien van Sociale Zaken.

Controlverschil

Voorzichtig

Evenwichtig

Optimistisch

Controlverschil

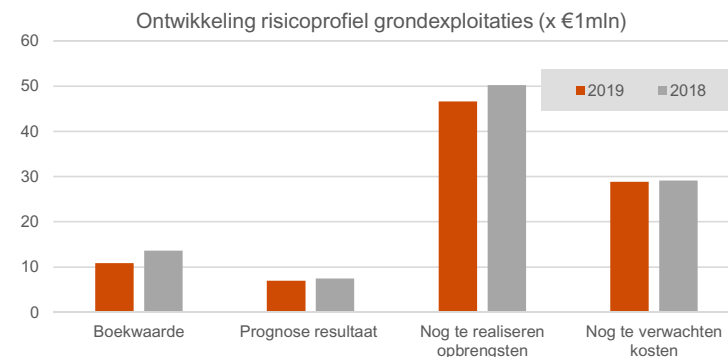

Ontwikkelingen grondexploitaties in lijn met verwachting

In de grafiek rechts 'Ontwikkeling risicoprofiel grondexploitaties' is het verloop in 2019 ten opzichte van 2018 zichtbaar gemaakt.

De boekwaarde van de grondexploitaties is in 2019 afgenomen. Als tussentijdse winstneming is €0,5 miljoen verwerkt. De prognose van het resultaat in de grondexploitaties eind 2019 bestaat met name uit de exploitatie Zwarte Molen €1,9 miljoen, De Erven €2,2 miljoen en Bergakkers €1 miljoen.

De afname in de te realiseren opbrengsten komt met name voort uit de projecten Zwarte Molen en Hildebrandstraat. In deze projecten zijn in 2019 voor respectievelijk €0,7 miljoen en €1,2 miljoen aan opbrengsten gerealiseerd.

Geen nieuwe exploitaties en één exploitatie afgesloten in 2019

In het boekjaar 2019 zijn geen nieuwe exploitaties geopend. Daarnaast is de exploitatie van De Helling afgesloten. Het resultaat van de afgesloten exploitaties ligt in lijn met de verwachting bij de jaarrekening 2018 en laat een resultaat van €19.000 zien.

Ontwikkelingen grondexploitaties in lijn met verwachting

Nieuwe nota grondbeleid

De nota grondbeleid is opnieuw vastgesteld voor 2019 tot 2025. Hierin is vastgelegd hoe gemeente Bernheze haar grondposities, die niet benut worden in de komende tien jaar, gaat afbouwen. Daarnaast is hierin de basis gelegd voor het herinvoeren van de starterslening en het anti-speculatiebeding voor bouwkvavels. Verder is de minimale termijn waarvoor sociale huurwoningen beschikbaar moeten zijn voor de doelgroep vastgelegd op vijftien jaar.

Gemeente Bernheze kiest ervoor om verliezen direct in het resultaat te verwerken

Gemeente Bernheze kiest ervoor om verwachte verliezen direct in het resultaat te verwerken; deze verwerkingswijze is toegestaan. Wanneer projectresultaten gunstiger worden is het echter niet mogelijk een geboekt verlies terug te nemen. Dit is wel mogelijk als verwachte verliezen in een voorziening zouden worden opgenomen.

Op basis van de bijgestelde exploitaties zijn in 2019 geen aanvullende verliezen verwerkt.

Marktwaardetoets NIEGG leidt niet tot afwaardering

31 december 2019 was de laatste mogelijkheid tot het uitvoeren van een toets op de marktwaarde tegen de geldende bestemming van de strategische gronden. U heeft deze toets uitgevoerd en dit heeft niet geleid tot een afwaardering. Voor gemeente Bernheze gaat het om de gronden met een boekwaarde van €24 miljoen voor het project Heesch-West. Deze worden ingebracht in de GR Heesch West ter ontwikkeling en hiervoor is een contractuele prijs afgesproken.

Heesch-West op naar definitief bestemmingsplan en MER in 2020

In 2019 zijn het voorontwerpbestemmingsplan en de MER (milieueffectenrapportage) afgerond en gepubliceerd. Hierop zijn veel inspraakreacties ontvangen. De reacties betreffen zorgen over de omgevingseffecten van de bedrijvigheid, verkeer en de windturbines. Hierdoor is besloten om, in de vervolgfase naar het ontwerpbestemmingsplan en de aanvulling op de MER, meer tijd te nemen voor aanvullende omgevingscommunicatie, participatie en onderzoeken. Afronding van het ontwerpbestemmingsplan en de aanvulling van de MER worden nu beoogd in het 3e kwartaal 2020. Hierdoor is de uitgifte van gronden nog niet gestart zoals gepland eind 2019. Aan de andere kant is concrete belangstelling bij bedrijven om zich op Heesch-West te vestigen.

De grondexploitatie van Heesch-West is ultimo 2019 geactualiseerd. De totaal ingerekende kosten zijn ten opzichte van 2018 gestegen met 2,8%, deze zijn te verklaren door een nieuwe begroting voor de GR-uitvoeringskosten en een actualisatie van de kosten voor het bouw- en woonrijp maken op basis van de actualisatie van de plannen. De totale begrote opbrengsten zijn gestegen met 4,3%. Dit is met name te verklaren door een stijging van de nog te realiseren opbrengsten op basis van een recent taxatierapport.

De actualisatie en ontwikkelingen hebben op het eindsaldo per ultimo 2029 geen significante impact. Het verwachte verlies van €43,7 miljoen (eindwaarde) is nog steeds actueel. Het aandeel van gemeente Bernheze in het project is 12%. De gemeente heeft daarvoor eind 2019 een voorziening van €5,2 miljoen opgenomen (conform 2018).

Wij kunnen instemmen met de actualisatie van de onderliggende grondexploitatie berekening.

Schattingen ruimtelijk domein zijn evenwichtig

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2019 beoordeeld.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen met de bijbehorende motivering.

Schatting	Waarde in 2019	Beoordeling 2019	Beoordeling 2018	Toelichting
Waardering materiële vaste activa en vastgoed.	€78,9 miljoen	●	●	Aan de wijze van afschrijven op materiële vaste activa ligt het activabeleid van de gemeente ten grondslag. De gehanteerde afschrijvingspercentages blijken uit de grondslagen van de jaarrekening. De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn afgestemd op de economische levensduur van de materiële vaste activa en daarmee aanvaardbaar. Daarnaast hebben we de waardering van uw vastgoed beoordeeld. Wij concluderen dat de inschattingen van het college ten aanzien van de waardering van het vastgoed evenwichtig tot stand zijn gekomen.
Waardering grondexploitatie	€10,8 miljoen	●	●	Zie voor toelichting hier .
Juistheid en volledigheid voorziening onderhoud	€4,1 miljoen		●	In de onderhoudsvoorzieningen hebben wij in 2019 geen bevindingen geconstateerd. De bevinding van 2018 had betrekking op de voorziening molen Nistelrode.
Juistheid en volledigheid voorzieningen riolering/afvalstoffenheffing	€3,6 miljoen	●	●	In de controle van de voorziening riolering/afvalstoffenheffing hebben wij geen bevindingen geconstateerd.
Juistheid en volledigheid voorziening Heesch - West	€5,2 miljoen	●	●	Zie voor toelichting hier .

Controleverschil

Voorzichtig

Evenwichtig

Optimistisch

Controleverschil

5iiii

De parameters voor de grondexploitaties zijn evenwichtig ingeschat

De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op, de zogenaamde jaarschijven, waarin een schatting is opgenomen van de te maken

kosten en opbrengsten. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. In onderstaande tabel zijn onze bevindingen weergegeven.

Schatting	Waarde in 2019 (2018)	Beoordeling 2019	Beoordeling 2018	Toelichting
Gehanteerde rekenrente	2,16% (2,06%)	●	●	Deze rente is bepaald op basis van de te betalen rente op vreemd vermogen. Op basis van de inschattingen en de huidige marktrente kunnen wij ons vinden in de gehanteerde rekenrente. De disconteringsvoet is op basis van de BBV 2% (2018: 2%).
Kostenstijging	2% (2%)	●	●	Op basis van historische cijfers komt het gemiddelde langjarige kostenstijgingspercentage op 2% uit. De 2% sluit aan met onze verwachting binnen de sector. Het blijft belangrijk om de verwachte kostenstijgingen te monitoren en jaarlijks te actualiseren.
Opbrengstenstijging	1% (1%)	●	●	Gemeente Bernheze heeft 1% opbrengstenstijging voor de woningbouw verwerkt in de exploitaties. Deze stijging sluit aan met de verwachte opbrengsten van de kavels en met de verwachting van de externe taxatieadviescommissie. Het landelijke gemiddelde laat tot 2022 een stijging van 2% zien. Derhalve hebben we deze als voorzichtig opgenomen.
Gehanteerde programmering	N.v.t.	●	●	In 2019 is de nota grondbeleid herzien en goedgekeurd door de raad voor de jaren 2019 – 2025. Daarbij is beoordeeld of de huidige exploitaties passen binnen het nieuwe grondbeleid en programmering.

Controlevershil

Voorzichtig

Evenwichtig

Optimistisch

Controlevershil

Ontwikkelingen bedrijfsvoering

Incidentele baten en lasten toegelicht in de jaarrekening

De notitie structurele en incidentele baten en lasten is van kracht sinds 1 januari 2019. Om transparantie te waarborgen zijn de grondslagen en uitgangspunten nader opgenomen in de jaarrekening omtrent het opstellen van de incidentele baten en lasten. We adviseren in de financiële verordening een grensbedrag op te laten nemen vanaf welke omvang deze afzonderlijk gespecificeerd worden in het overzicht incidentele lasten en baten. De actualisatie van de verordening staat op de agenda voor 2020 om te actualiseren.

IT-omgeving in ontwikkeling

In 2019 heeft gemeente Bernheze diverse procedures met betrekking tot de IT-omgeving geactualiseerd. De huidige situatie vraagt om remote te kunnen werken. De huidige systemen ondersteunen het thuiswerken middels Citrix reeds. Er zijn daarom geen aanvullende maatregelen getroffen om dit verder te ondersteunen of beveiligen. Om continuïteit te waarborgen zijn kritische security functies en activiteiten dubbel vervuld.

Door Covid-19 meer aandacht voor cybersecurity noodzakelijk

Door de maatregelen om het Covid-19 virus in te perken, werkt een groot deel van de ambtenaren vanuit huis. Om te waarborgen dat wordt gewerkt met veilige verbindingen werkt de gemeente Bernheze met Citrix, via tweefactor-authenticatie. Om veilig met elkaar te kunnen communiceren is Teams beschikbaar gesteld. Medewerkers hebben niet de mogelijkheid om zelf programma's te installeren. Op intranet zijn handleidingen beschikbaar om veilig op afstand te kunnen werken. Systeembeheer voert continue monitoring uit en heeft ook de mogelijkheid om op afstand updates te installeren. Er wordt nog geen gebruik gemaakt van standaard software voor het beveiligd delen van bestanden of gelijktijdig in een bestand werken. Hiervoor adviseren we na te gaan welke software het beste past, gezien de aard van gegevens binnen de gemeente. Wel wordt aangegeven dat er terughoudend omgegaan wordt met het delen van informatie.

Documentatie bij aantrekken nieuwe leningen formaliseren

Bij het aantrekken van nieuwe leningen dient minimaal bij twee partijen telefonisch met aanwezigheid van twee medewerkers van de gemeente Bernheze een offerte opgevraagd te worden. Bij de nieuw aangetrokken lening in 2019 kunnen we op basis van de ontvangen documenten van de financiële instellingen vaststellen dat meerdere offertes zijn opgevraagd, alleen is dit niet gedocumenteerd. We adviseren de procedure voor het vastleggen van de opgevraagde offertes te formaliseren.

Bevinding en dossiervorming Europese aanbestedingen

We vragen uw aandacht voor de onderbouwing en dossiervorming van gevolgde aanbestedingsprocedures. Het proces inzake de controle van aanbestedingen kan worden verbeterd. Specifiek bevelen we aan dat de budgethouder in de afstemming met de afdeling inkoop een vaste opbouw van het dossier inricht met een checklist, waaruit overwegingen om te komen tot een rechtmatige aanbesteding zichtbaar worden aangetoond.

In de controle hebben we geen bevindingen geconstateerd bij de Europese aanbestedingen, wel bij de nationale aanbestedingen. Bevindingen in het kader van de nationale aanbestedingswet leiden niet tot een onrechtmatigheidsfout die meeweegt in ons oordeel. We moeten deze wel rapporteren. De bevinding inzake de nationale aanbestedingswet houdt in dat niet is voldaan aan de vereisten voor het opvragen van offertes bij nationale aanbestedingen. Dit hebben wij bij twee dossiers geconstateerd.

Schattingen domein bedrijfsvoering zijn evenwichtig

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2019 beoordeeld.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen met de bijbehorende motivering.

Schatting	Waarde in 2019 x€1.000	Beoordeling 2019	Beoordeling 2018	Commentaar
Waardering financiële vaste activa	€2,8	●	●	In de controle van de beoordeling van de waardering van de financiële vaste activa hebben wij geen bevindingen geconstateerd.
Waardering debiteuren en overige uitzettingen	€20,9	●	●	In de controle van de debiteuren en overige uitzettingen hebben wij geen bevindingen geconstateerd.
Juistheid en volledigheid overige voorzieningen	€4	●	●	De voorziening wethouderspensioenen (APPA) ultimo 2019 is onderbouwd door actuele actuariële berekeningen die zijn gemaakt door een externe serviceorganisatie. De toename van €0,5 miljoen in de voorziening komt voornamelijk door de daling van de rekenrente ten opzichte van 2018. Wij kunnen instemmen met de berekeningswijze.
Volledigheid overlopende passiva en overige schulden	€56,6	●	●	In de controle van de overlopende passiva en overige schulden hebben wij geen bevindingen geconstateerd.

Controleverschil

Voorzichtig

Evenwichtig

Optimistisch

Controleverschil

5iiiiiii

Begrotingsrechtmatigheid toegelicht

Een onderdeel van onze rechtmatigheidscontrole betreft de naleving van het budgetrecht van de raad. Is op programma of kredietniveau niet meer besteed dan waar u als raad toe besloten heeft. Overschrijdingen zijn in sommige gevallen onrechtmatig.

Onderstaand hebben wij de overschrijdingen opgenomen en weergegeven of deze wel of niet meewegen in ons oordeel bij de jaarrekening.

Programma/krediet	Lasten werkelijk (x €1.000)	Overschrijding ten opzichte van begroting (na wijziging) / krediet (x €1.000)	Telt overschrijding mee voor het oordeel?	Toelichting
4. Onderwijs	2.566	4	Nee	Hogere lasten OZB schoolgebouwen en hogere lasten leerlingenvervoer.
7. Volksgezondheid en milieu	8.681	504	Nee	Aanvulling saldo reserve op basis van de algemene middelen.

De kengetallen laten een stabiele lijn zien

De netto schuldquote (gecorrigeerd) is toegenomen in 2019. Dit komt in verhouding door de afname van de totale baten en de afname van overlopende activa. De schuldquotes geven de schuldenlast in verhouding tot de totale baten weer. De kengetallen liggen onder het gemiddelde en de door de VNG geadviseerde waarden.

De solvabiliteitsratio per ultimo 2019 bedraagt 37,0%. Door onttrekkingen aan de reserve nog nader te bestemmen en de bestemmingsreserves daalt het eigen vermogen de komende jaren licht. De norm van de VNG is dat de solvabiliteit minimaal 20% dient te bedragen. Wij vinden het belangrijker om de solvabiliteit te zien in het kader van de weerstandscapaciteit en een gezamenlijk met de raad bepaald normbedrag voor de solvabiliteit.

Het kengetal grondexploitatie geeft de boekwaarde van de grondexploitatie in relatie tot de totale baten weer. De afname is te verklaren doordat in 2018 investeringen in de grondexploitatie zijn gedaan, waarvan in 2019 opbrengsten zijn gerealiseerd. Daarnaast is ook één project afgesloten in 2019.

De structurele exploitatieruimte wil aangeven de mate waarin de structurele lasten worden gedekt met structurele baten. Ook de meerjarenbegroting tot 2023 laat een structureel sluitende begroting zien, echter met een lager saldo. Daar blijkt in de meerjarenbegroting dat reserves voor vier jaar ingezet worden om de structurele exploitatieruimte op niveau te houden.

Kengetallen	Gemeente Bernheze		Landelijk	
	2019	2018	2019*	2018
Netto schuldquote	45,1%	41,4%	68%	56%
Netto schuldquote gecorrigeerd	40,4%	35,2%	61%	48%
Solvabiliteit	37,0%	39,5%	33%	35%
Grondexploitatie	15,2%	17,1%	15%	14%
Belastingcapaciteit	94,7%	94,7%	102%	102%
Structurele exploitatieruimte	1,3%	5,2%	0,46%	0,46%
* op basis van de begroting 2019				

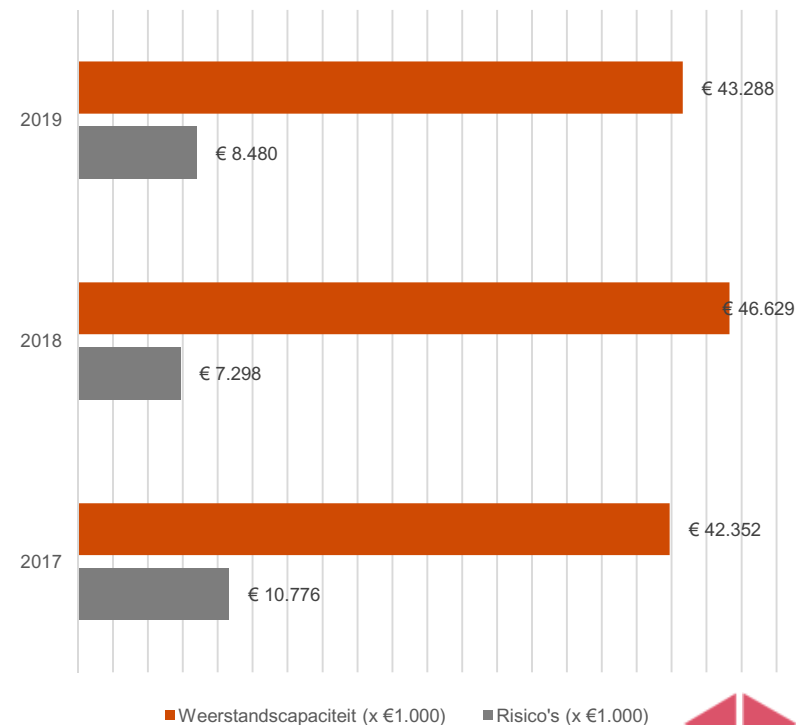
Het weerstandsvermogen is gedaald ten opzichte van voorgaand jaar

De ratio weerstandsvermogen is gedaald ten opzichte van voorgaand jaar van 'Uitstekend' (ratio 1,5) naar 'Voldoende' (ratio 1,4) in 2019 op basis van de uitgangspunten waarbij Bernheze aansluit bij het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement, op basis van de beschikbare weerstandscapaciteit. Hiervoor houdt Bernheze de weerstandreserve aan van €10.218.502. In onze analyse nemen we het gehele eigen vermogen mee, gezien de mogelijkheid van de raad om deze anders in te zetten.

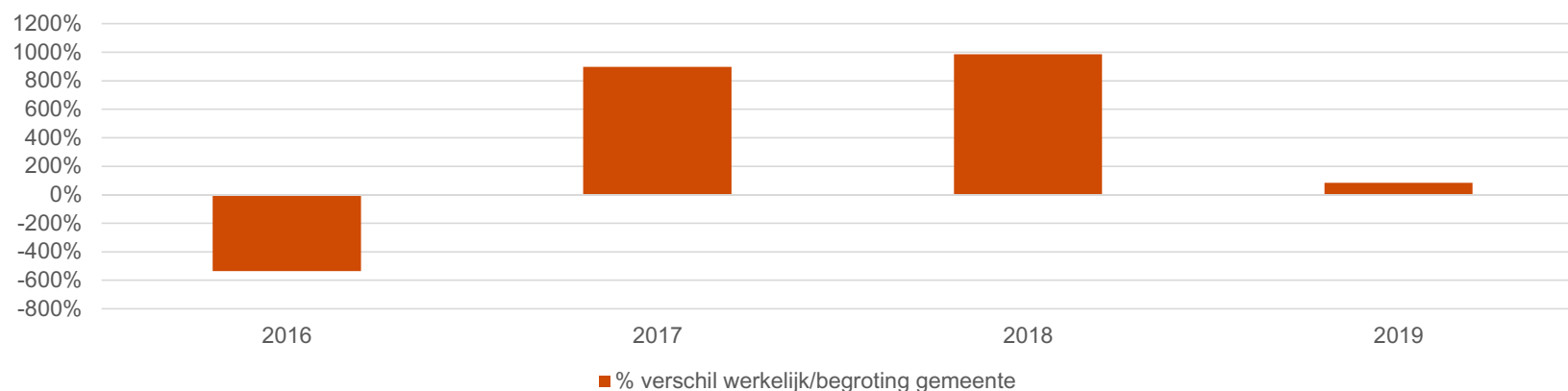
In de toelichting op de bepaling van de risico's is inzicht gegeven aan de inschatting van de risico's in een risicomatrix. Daarnaast is bij de geïnventariseerde risico's aangegeven of het een structureel of incidenteel ingeschat risico betreft.

Voor 2019 betreffen de geïnventariseerde risico's €8,4 miljoen. Dit is een toename in de risico's van €1,2 miljoen ten opzichte van 2018. Dit komt met name doordat in 2018 een aantal risico's op PM waren gezet en in de analyse van 2019 zijn deze gekwantificeerd.

In de jaarrekening is tevens in de paragraaf omtrent het weerstandsvermogen toelichting gegeven op de huidige situatie omtrent Covid-19. Op het moment van het samenstellen van de jaarrekening 2019 was nog onvoldoende in beeld welke effecten dit precies heeft. Wel wordt aangegeven dat de risico's een negatief effect zullen hebben op de netto schuldquote, de solvabiliteit en het weerstandsvermogen. Door middel van de P&C cyclus zal de gemeente Bernheze hierover tussentijds een meer actueel beeld geven.

Saldo van de realisatie wijkt €1,5 miljoen negatief af van de initiële begroting

Het gerealiseerde resultaat voor bestemming is €3.341.000 negatief (na mutaties reserves is het €806.000 positief). In de primitieve begroting is uitgegaan van een resultaat van €1.826.000 negatief, in de begroting na wijziging is dit aangepast naar €5.085.297 negatief.

Het verschil tussen de realisatie en de bijgestelde begroting kan worden verklaard door:

- Nadeel door hogere dotatie aan voorziening APPA €298.000.
- Lagere lasten sociaal domein €1.116.000
- Realisatie resultaat grondexploitaties €708.303

De bezoldiging van uw topfunctionarissen is juist verantwoord in de WNT-bijlage

Als onderdeel van onze controle hebben wij de nalevering van de Wet Normering Topinkomens (WNT) gecontroleerd. Uit onze controle blijken geen bevindingen. Op grond van de wet zijn de griffier en de gemeentesecretaris aangewezen aan topfunctionaris. Hun bezoldiging is [niet juist / juist en volledig] verantwoord in de bijlage WNT in uw jaarstukken.

Wilt u meer weten over de WNT? Kijkt u dan op: <https://www.topinkomens.nl>

Met ingang van 2020 is in de WNT een aantal wijzigingen doorgevoerd

De belangrijkste wijzigingen zijn:

- De wettelijke maximale bezoldiging voor topfunctionarissen is aangepast van €194.000 in 2019 naar €201.000 in 2020.
- In de Uitvoeringsregeling WNT 2020 is nieuw opgenomen dat de bezoldiging die een topfunctionaris ontvangt voor werkzaamheden bij een gelieerde rechtspersoon, en/of de bezoldiging die een topfunctionaris ontvangt uit hoofde van een andere, niet als topfunctionaris uitgeoefende functie, in de WNT-verantwoording moet worden opgenomen. Hiervoor heeft BZK in zijn verantwoordingsmodel WNT 2019 al een nieuwe tabel 1E opgenomen. De verwachting is dat deze tabel ook in het model 2020 zal worden opgenomen.

Bijlage Wet Normering Topinkomens (WNT)

	U heeft vier topfunctionarissen verantwoord in de jaarrekening 2019.
	Twee topfunctionarissen zijn in loondienst. In 2019 is een nieuwe gemeentesecretaris in dienst gekomen. In de periode voor de aanstelling is een interim gemeentesecretaris aangesteld.
	U heeft in 2019 geen ontslagvergoedingen boven de WNT-grens uitgekeerd.

De controleverklaring bevat een paragraaf inzake overige aangelegenheden over de anticumulatie-bepaling WNT

Met ingang van 2018 gelden nieuwe WNT-regels voor de samenloop van topfuncties bij verschillende WNT-instellingen. Deze anticumulatie-bepalingen regelen dat de som van de bezoldigingen van iemand die uitvoerende topfuncties uitoefent bij meerdere rechtspersonen of instellingen, niet hoger mag zijn dan het van toepassing zijnde bezoldigings-maximum. In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij geen controle uitgevoerd op de naleving van deze anticumulatiebepalingen. Dit hebben wij in onze controleverklaring bij uw jaarrekening in een paragraaf inzake overige aangelegenheden tot uitdrukking gebracht.

 Introductie Kernboodschappen Uitkomsten controle

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

 Interne beheersing Ontwikkelingen Bijlagen

Geen bevindingen in de SiSa-bijlage

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de SiSa bijlage bij de jaarrekening 2019.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden ('Bado') zwaardere rapporteringstoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

De rapporteringstolerantie is per specifieke uitkering:

- €12.500 indien de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan €125.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan €125.000 en kleiner dan of gelijk is aan €1.000.000;
- €125.000 indien de omvangsbasis groter is dan €1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. In de [volgende tabel](#) hebben wij onze bevindingen per specifieke uitkering opgenomen.

Introductie

Kernboodschappen

Uitkomsten controle

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

Interne beheersing

Ontwikkelingen

Bijlagen

Nr	Naam specifieke uitkering	Totale fout of onzekerheid per specifieke uitkering	Totale omvang van de fout of de onzekerheid (in €)	Toelichting fout/onzekerheid
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	N.v.t.	N.v.t.	Niet van toepassing
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2019	N.v.t.	N.v.t.	Niet van toepassing
G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeente 2019	N.v.t.	N.v.t.	Niet van toepassing
H4	Specifieke uitkering SPUK	N.v.t.	N.v.t.	Niet van toepassing

De strekking van de verklaring bij de jaarrekening (inclusief de SiSa-bijlage) is goedkeurend inzake de getrouwheid en rechtmatigheid

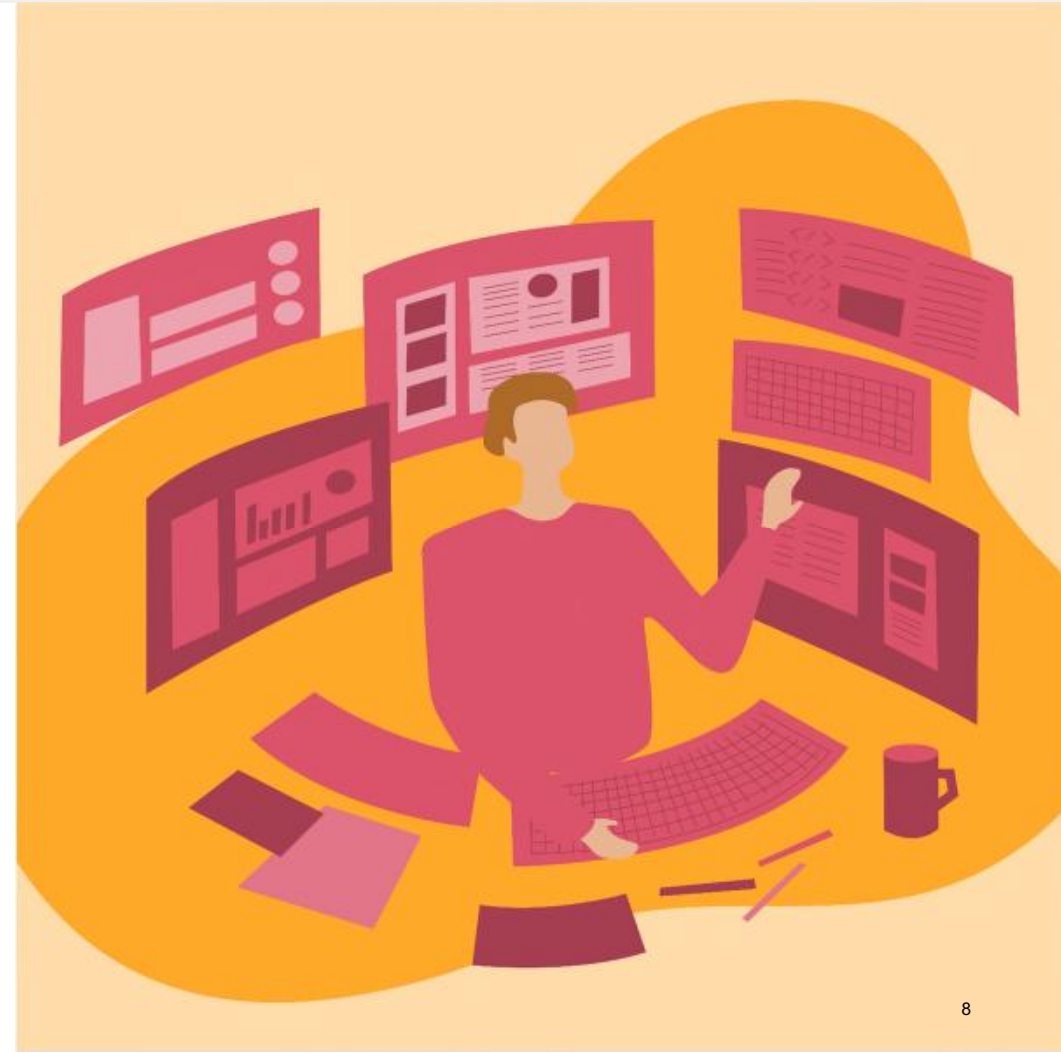

Kwaliteit van uw interne beheersing

Wij hebben geen nieuwe significante tekortkomingen in de interne beheersing geconstateerd.

We hebben een toelichting opgenomen op de status van de beheersing van uw processen.

Voor zover wij bevindingen hebben in de controle met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking, melden wij die. Wij hebben er geen specifiek onderzoek naar gedaan. Bij onze controle is in dit opzicht niets naar voren gekomen.

De interne beheersing is van voldoende niveau

In onze rapportage interim-bevindingen van 31 oktober 2019 hebben wij ons beeld gegeven op de interne beheersing van uw gemeente.

De basis processen in combinatie met de interne controles zijn op orde. Wij adviseren wel om de verouderde procesbeschrijvingen te actualiseren en deze te koppelen aan een risicoanalyse per proces. Dit om aan de ene kant het verband tussen de risico's en de beheersmaatregelen te maken in de eerste lijn of defence en aan de andere kant om deze actualisatieslag te gebruiken om de processen te digitaliseren en meer gebruik te gaan maken van geautomatiseerde controles.

De voortgang van de interne controles staat in 2019 onder druk, met name door personele krapte om de werkzaamheden uit te voeren. Uiteindelijk zijn de interne controles 2019 geheel uitgevoerd en is de achterstand ingelopen. Doorontwikkeling in de wijze van uitvoering van de interne controle op basis van geautomatiseerde controles kan ervoor zorgen dat de werkzaamheden efficiënter uitgevoerd kunnen worden.

Klik [hier](#) voor een toelichting op het lines of defence model.

Legenda

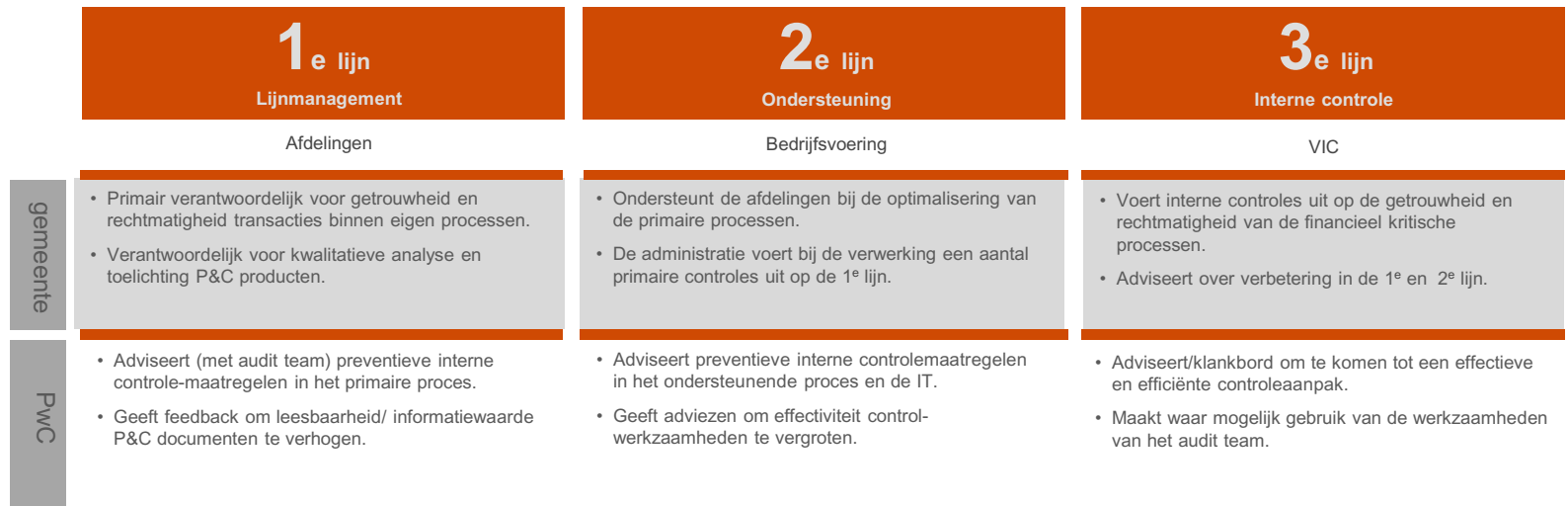
- In opzet ontoereikend
- ◐ In opzet toereikend, maar één of meerdere beheersmaatregelen bestaan niet of zijn niet controleerbaar
- Proces is adequaat opgezet en beheersmaatregelen bestaan
- ◆ Niet van toepassing / niet zichtbaar

BEDRIJFSVOERING	Proces	Line of defence			Tov 2018
		1	2	3	
	Inkopen en betalingen	◐	●	●	➔
	Aanbestedingen	◐	●	●	➔
	Salarissen	●	●	●	➔
	Inkomende subsidies	●	●	●	➔
	IT	◐	◐	●	➔
FYSIEK	Proces	Line of defence			Tov 2018
		1	2	3	
	Grondexploitatie	●	●	●	➔
	Inkomende subsidies	●	●	●	➔
	Bouwleges	●	●	●	➔
SOCIAAL	Proces	Line of defence			Tov 2018
		1	2	3	
	Jeugd	●	●	●	➔
	Wmo	●	●	●	➔
	Participatie	●	●	●	➔
	Verstrekke subsidies	●	●	●	➔

Wat is het lines of defence model?

Onze controleaanpak is naast het controleren van de jaarrekening gericht op het verbeteren van uw bedrijfsvoering inclusief digitalisering hiervan. In onze controle hanteren wij daarvoor het 'three lines-of-defence' model. Dit model geeft handvatten om te beoordelen waar in de interne beheersing risico's worden ondervangen:

- In de **eerste lijn**: in het primaire proces, onder verantwoordelijkheid van de proceseigenaar.
- In de **tweede lijn**: in de ondersteunende processen zoals financiën en control, waar checks and balances ingericht zijn om fouten te signaleren.
- In de **derde lijn**: in uw verbijzonderde interne controle achteraf.

Wij rapporteren via het push-left principe

Het push-left principe is er op gericht de interne beheersing in de 1^e en 2^e lijn te optimaliseren. Dit vanuit het uitgangspunt dat fouten voorkomen beter is dan achteraf constateren. Indien er tekortkomingen zijn in de interne beheersing in de 1^e en 2^e lijn, dan zullen wij deze daarom rapporteren als bevinding, ook als deze in de 3^e lijn middels verbijzonderde interne controle ondervangen worden.

Fraude, omkoping en corruptie en naleving van wet- en regelgeving

Verantwoordelijkheden van het management

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en opsporen van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving berust bij degenen die belast zijn met het bestuur van de gemeente en het management.

Als uw accountant is het onze verantwoordelijkheid om onze controle te plannen en uit te voeren om redelijke zekerheid te krijgen dat de jaarrekening als geheel geen materiële onjuistheden bevat, of die nu worden veroorzaakt door fraude of door fouten, rekening houdend met het toepasselijke wet- en regelgevende kader. Door de inherente beperkingen van een controle is het risico onvermijdelijk dat sommige materiële onjuistheden in de jaarrekening onopgemerkt blijven.

Een beschrijving van onze doelstelling in dit verband vindt u [hier](#).

Onze evaluatie van interne beheersing met betrekking tot frauderisico's

Onze bevindingen met betrekking tot de interne beheersing betreffende fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving vindt u [hier](#).

Geen mogelijke fraudeaanwijzingen geconstateerd

Tijdens de controle van de jaarrekening 2019 zijn geen aanwijzingen van fraude onder onze aandacht gekomen.

Geen indicaties voor fraude, omkoping of corruptie geconstateerd.

Tijdens de controle van de jaarrekening 2019 zijn geen gevallen fraude, omkoping of corruptie onder onze aandacht gekomen.

Op basis van onze frauderisicobeoordeling hebben wij de volgende controlewerkzaamheden uitgevoerd:

- Het uitvoeren van een risicoanalyse per proces waarin de drie kenmerken van fraude: rationalisatie, druk en gelegenheid zijn afgezet tegen de kans en de impact.
- Frauderisico besproken met rekeningcommissie, college, directie.
- We hebben beoordeeld of nevenfuncties van het college en de directie aanleiding gaven tot een verhoogd risico.
- We hebben beoordeeld of er signalen zijn voor een verhoogd risico op fraude vanuit notulen, persberichten en andere (openbare) publicaties.
- Wij hebben ongebruikelijke boekingen (boekingen buiten het normale proces om) in uw administratie gecontroleerd.
- Jaarlijks wordt in het kader van onvoorspelbaarheid een proces of transactie nader geanalyseerd. Dit jaar hebben we specifiek gekeken naar functiescheiding bij omgevingsvergunningen.
- Daarnaast hebben wij de aanbestedingen onder de Europese aanbestedingsgrens nader getoetst op het voldoen aan de procedure en de aanwezigheid van functiescheiding.

Uit bovenstaande werkzaamheden zijn geen indicaties gebleken voor fraude, omkoping of corruptie.

Introductie

Kernboodschappen

Uitkomsten controle

Interne beheersing

Ontwikkelingen

Speerpunten

Vooruitblik

Rechtmatigheidsverantwoording

Impact op de controle

Duurzaamheid

Bijlagen

Ontwikkelingen voor uw organisatie

We hebben belangrijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving met de organisatie en auditcommissie/raad besproken. Via onze rapportages brengen wij u onze observaties en aanbevelingen over status en voortgang die u treft ten aanzien van deze ontwikkelingen.

Vooruitblik ontwikkelingen voor gemeente Bernheze

Nieuwe drempelbedragen voor Europees Aanbestedingen zijn vastgesteld per 1 januari 2020

De nieuwe bedragen drempelbedragen voor Europese aanbestedingen zijn vastgesteld per 1 januari 2020 voor een periode voor twee jaar. De drempelbedragen zijn in vergelijking met 2019 verlaagd door de Europese Commissie.

Voor werken geldt: €5.350.000 (nu €5.548.000).

Voor leveringen en diensten geldt: €214.000 (nu €221.000).

Wijziging in notitie MVA met ingangsdatum begrotingsjaar 2021

In januari 2020 is een nieuwe notitie materiële vaste activa gepubliceerd met als ingangsdatum 1 januari 2020 met uitzondering van de verwerking van achterstallig onderhoud. Vanaf begrotingsjaar 2021 bent u ten aanzien van achterstallig onderhoud verplicht om een voorziening op te nemen. Een negatieve voorziening of een plan om de voorziening in vier jaar in te lopen binnen de begroting is dan niet meer mogelijk.

Gemeente Bernheze kent geen achterstallig onderhoud of negatieve voorzieningen.

Omgevingswet

Wij hebben u eerder geïnformeerd over de omgevingswet per 1 januari 2021. In februari 2020 heeft de VNG een publicatie uitgebracht met de 'minimale acties Omgevingswet'. Deze voorbereidingen moet u minimaal voor 1 januari 2021 hebben getroffen om op 1 januari 2021 te kunnen starten met werken volgens de Omgevingswet.

De voorbereidingen zijn met name juridisch van aard, maar ook hier zijn inspanningen voor vereist. Daarnaast zijn er voorbereidingen noodzakelijk die niet juridisch verplicht zijn maar wel vereist zijn vanuit bedrijfsmatig opzicht.

De gemeenteraad heeft op 26 september 2019 het implementatieplan omgevingswet vastgesteld. Het belang van projectmatig werken wordt hierin onderkend, hierin wordt samen met het managementteam, het college en de raad opgetrokken om eind december het programmaplan Omgevingswet aan te bieden aan het college.

Op 17 maart 2020 zijn de (deel)projectcontracten voor DSO, herinrichting van het VTH proces en de verordening Fysieke leefomgeving vastgesteld.

U loopt op schema ter voorbereiding op de rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf 2021 moet het college een rechtmatigheidsverantwoording afgeven, als onderdeel van de jaarstukken. In onze eerdere rapportage hebben wij u geadviseerd hier alvast op voor te sorteren, omdat dit aandacht en eventuele wijzigingen vereist van uw organisatie.

Zo moet het college met de raad de grens bepalen waarboven het college rechtmatigheidsfouten en onduidelijkheden specifiek moet gaan melden in de verantwoording. Voor de bepaling van de hoogte is relevant welke informatiepositie de raad wil hebben en welke inspanningen de organisatie moet leveren om die informatie op te stellen en te onderbouwen (in de 1^e en 2^e lijn en door verbijzonderde interne controle).

Wij verwijzen voor meer toelichting naar de Bado-notitie Rechtmatigheidsverantwoording (link).

Het voorjaar van 2020 staat in het teken van het opstellen van het plan van aanpak. Het doel hierbij is om bij de jaarrekening 2020 een 'proef' verantwoording op te stellen. De komende periode is daarin de afstemming met het college een belangrijk onderdeel.

Stappen	Jaar van uitvoering	Status 2019	Toelichting
Opstellen van aanpak	2019		Onderhanden
Ambitie bepalen	2019		Sluit aan bij de ontwikkeling van het plan van aanpak
Inventarisatie huidige stand van zaken interne beheersing	2019		Onderhanden vanuit doorontwikkeling interne beheersing
Tussenevaluatie (en bijsturing)	2020		Gepland eind 2020
Proefdraaien rechtmatigheidsverantwoording	2020		Gepland bij de jaarrekening 2020

Nog niet opgepakt
 Onderhanden
 Opgepakt en op schema

Impact van diverse interne ontwikkelingen op onze controle 2020

Binnen uw eigen gemeente zijn diverse ontwikkelingen die van invloed zijn op onze controle. We hebben deze aan de hand van het controleplan 2019 met u besproken. Hieronder lichten wij de status en impact van de belangrijkste ontwikkelingen toe:

Wijziging	Voortgang		Toelichting
	Status t.o.v. controleplan	Realisatie	
1 Doorontwikkeling P&C-cyclus: - Proces totstandkoming begroting - Informatievoorziening rapportages	●	●	Opgepakt en uitgewerkt in de begrotingscyclus 2020. Doel om te transformeren van de doelenboom naar de Global Goals.
2 Doorontwikkeling IT omgeving in licht van stop BLOU	●	●	Uitgewerkt in het project van automatisering naar informatisering

- ☰ Introductie
- ❶ Kernboodschappen
- ★ Uitkomsten controle
- 👁 Interne beheersing
- 📈 Ontwikkelingen
 - Speerpunten
 - Vooruitblik
 - Rechtmatigheidsverantwoording
 - Impact op de controle
 - Duurzaamheid
- 🔄 Bijlagen

Duurzaamheid

De sustainable development goals (SDG's) die de VN in 2015 vaststelde, zijn gericht op de oplossing van de meest urgente mondiale problemen. Die doelstellingen moeten helpen 'de wereld te verbeteren' en de agenda voor duurzame ontwikkeling tot 2030 vaststellen. Voor meer informatie zie ook site van de [VNG](https://www.vng.nl).

De VNG heeft alle Nederlandse gemeenten uitgenodigd om zich aan te sluiten bij haar 'Gemeente4GlobalGoals' campagne. Want een belangrijke rol in het behalen van deze duurzame doelstellingen is weggelegd voor gemeenten. De beschikbare opties voor gemeenten bieden zowel kansen als bedreigingen. Een goede meting van gevolgen en goede, betrouwbare interne en externe informatievoorziening inzake doelstellingen en de realisatie ervan, dragen bij aan beter bewustzijn en meer gerichte actie.

De raad heeft een notitie ontvangen inzake de invulling van de SDG doelstellingen. Het is de intentie om voor de planning & control cyclus in 2021 de 17 SDG's te hanteren als leidraad voor de kadernota en de begroting.

Introductie

Kernboodschappen

Uitkomsten controle

Interne beheersing

Ontwikkelingen

Bijlagen

Materialiteit

Communicatie

Verantwoordelijkheden

Onafhankelijkheid

Ontwikkelingen Accountancy

Bijlagen

In de bijlagen hebben wij informatie opgenomen die wij vanuit de controlestandaarden aan u moet melden.

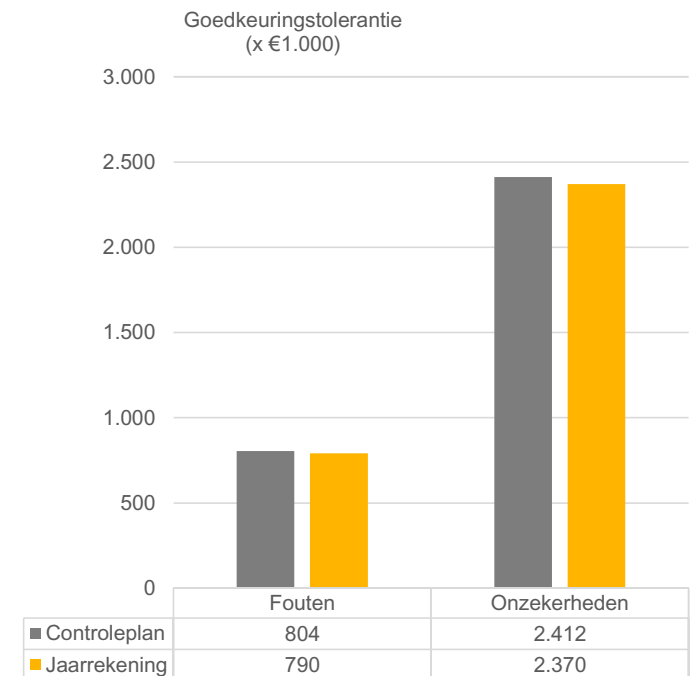

De materialiteit is in lijn gebleven met de begroting

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel' wordt toegelicht in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening' in onze controleverklaring. Afwijkingen worden als materieel beschouwd wanneer redelijkerwijs kan worden verwacht dat ze, elk afzonderlijk of in totaal, gevolgen kunnen hebben voor de economische beslissingen die gebruikers op grond van de jaarrekening nemen.

In het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (Bado) zijn de goedkeuringstoleranties bepaald die de accountant ten behoeve van de oordeelsvorming over de jaarrekening van de gemeente hanteert. De grondslag voor het bepalen van deze toleranties betreft de totale werkelijke kosten van de gemeente, inclusief de toevoegingen aan de bestemmingsreserves. Materialiteit bepaalt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en het effect van vastgestelde afwijkingen op onze verklaring.

In ons controleplan hebben wij een materialiteit vastgesteld van €880.000. Materialiteit wordt echter geactualiseerd op basis van de feitelijke financiële gegevens en wijzigingen in uw organisatie en omgeving gedurende het hele jaar. Aangezien de werkelijke lasten, inclusief dotaties aan de bestemmingsreserves in lijn zijn met de begroting, heeft een kleine afname van de materialiteit plaatsgevonden, van €804.000 bij de begroting naar €790.000 bij de jaarrekening.

Update over onze communicatie met u

Als PwC vinden wij het van belang om u te laten zien op welke wijze wij de belangrijkste voorwaarden en aandachtspunten van de controle hebben gerapporteerd. Deze hebben we opgenomen in onderstaande tabel.

Vereiste communicatie grond van controlestandaarden	Controleplan	Rapportage interim-bevindingen	Accountantsverslag
Mededeling over de verantwoordelijkheden van de accountant.	●		
Bevestiging van de onafhankelijkheid van PwC.	●		●
De zaken die zijn aangemerkt als kernpunten van de controle.	●		●
Eventuele significante tekortkomingen in de interne controle.		●	●
Eventuele ontdekte of vermoede fraude.		●	●
Niet-naleven van wet- en regelgeving.			●
Schriftelijke bevestigingen gevraagd van het management.			●
Alle zaken die van invloed zijn op de vorm en inhoud van de controleverklaring.			●
Standpunt van de accountant over belangrijke kwalitatieve aspecten van de verslaggeving door het college.			●
Rapporteren over significante moeilijkheden, aangelegenheden en overige zaken die van belang zijn voor het toezicht op de financiële verslaggevingsproces.			●
Niet gecorrigeerde afwijkingen.			●
Significante aangelegenheden die naar voren komen tijdens de controle in verband met verbonden partijen van de entiteit.			●
Beschrijving van de reikwijdte en timing van de controle, waaronder significante risico's.	●		●

Overzicht van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college en de raad voor de jaarrekening

het college is verantwoordelijk voor:

- het opstellen en getrouw weergeven van de financiële positie inde jaarrekening in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- rechtmatige totstandkoming van baten en lasten en balansmutaties; en voor
- interne beheersingsmaatregelen die het college noodzakelijk acht om een jaarrekening te kunnen opstellen en rechtmatige totstandkoming van transactie mogelijk te maken, zonder afwijkingen van materieel belang door fraude of fouten.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college afwegen of de financiële positie voldoende is om de gemeente in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen.

De raad is verantwoordelijk voor het toezicht op het proces van de financiële verslaggeving door de gemeente.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het plannen en uitvoeren van een controleopdracht op een manier die ons in staat stelt om voldoende en passende controle-informatie te krijgen voor de onderbouwing van ons oordeel.

Onze doelstellingen zijn het krijgen van redelijke zekerheid of de jaarrekening als geheel geen onjuistheden van materieel belang bevat of die nu worden veroorzaakt door fraude of door fouten, en het afgeven van een controleverklaring waarin onze verklaring is opgenomen.

Voor een gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden verwijzen wij u naar de bijlage bij onze controleverklaring.

Overzicht van verantwoordelijkheden met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

De verantwoordelijkheden van het management en het college bestaan uit:

- het identificeren en monitoren van de wet- en regelgeving die van toepassing is op de gemeente en zorgen voor volledigheid ervan;
- het uitvoeren van een risicobeoordeling die expliciet het risico op fraude omvat, door een analyse van prikkels en druk, kansen, en gedrag en rationalisatie, en het risico van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het opstellen en uitvoeren van programma's en beheersingsmaatregelen ter preventie, ontmoediging en opsporing van fraude (fraudebestrijdingsprogramma's) en niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het waarborgen dat de cultuur en de omgeving van de gemeente integer zijn en ethisch gedrag bevorderen;
- ervoor zorgen dat de activiteiten van de entiteit worden uitgevoerd conform de bepalingen van wet- en regelgeving, inclusief het voldoen aan de wet- en regelgeving waarin de vaststelling van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening wordt geregeld;
- het onderzoeken van iedere vermeende of vermoede misstand die onder de aandacht van het management wordt gebracht.

De verantwoordelijkheden van degenen die zijn belast met toezicht (de raad) bestaan uit:

- het versterken van een cultuur van integriteit en ethisch gedrag door middel van actief toezicht;
- het beoordelen van de vaststelling van frauderisico's door het management en niet-naleving van wet- en regelgeving, het nemen van passende maatregelen en het zorgen voor een juiste tone at the top;
- het waarborgen dat het seniormanagement en het college passende maatregelen nemen om fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te ontmoedigen en te voorkomen, voor een betere bescherming van investeerders, medewerkers en andere belanghebbenden;
- het onderzoeken van iedere vermeende of vermoede misstand die onder de aandacht van de raad wordt gebracht.
- het aannemen van een kritische houding ten opzichte van het college op het gebied van niet-gebruikelijke transacties met verbonden partijen.

Onze doelstellingen met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

De verantwoordelijkheid van de accountant bestaat uit:

- het plannen en uitvoeren van de controle om een redelijke zekerheid te krijgen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat, hetzij door fraude of door fouten.
- het beoordelen of de programma's en de interne beheersingsmaatregelen van de entiteit, waarmee geïdentificeerde risico's van materiële fouten als gevolg van fraude en van niet-naleving van wet- en regelgeving worden aangepakt, op de juiste wijze zijn opgezet en worden uitgevoerd;
- het evalueren van het proces dat het management hanteert voor het beoordelen van de doeltreffendheid van de programma's en interne beheersingsmaatregelen in verband met fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het evalueren van iedere fraude door het seniormanagement en het effect op de beheersingsomgeving;
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

In de context van onze controle van de jaarrekening zijn **onze doelstellingen** met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving als volgt:

- het vaststellen en beoordelen van het risico van materiële onjuistheden in de jaarrekening als gevolg van fraude en als gevolg van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de beoordeelde risico's van materiële onjuistheden als gevolg van fraude, door een gepaste controleaanpak te ontwerpen en te implementeren;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de naleving van de bepalingen van die wet- en regelgeving waarvan algemeen wordt erkend dat ze directe gevolgen hebben voor de bepaling van materiële bedragen en toelichtingen in de jaarrekening; en
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

 Introductie Kernboodschappen Uitkomsten controle Interne beheersing Ontwikkelingen Bijlagen

Materialiteit

Communicatie

Verantwoordelijkheden

Onafhankelijkheid

Ontwikkelingen Accountancy

Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd

Wij hebben geen opdrachten uitgevoerd die onze onafhankelijkheid bedreigen

Wij hebben onze naleving van externe normen, ons wereldwijde onafhankelijkheidsbeleid en het onafhankelijkheidsbeleid van gemeente Bernheze met betrekking tot onze dienstverlening in 2019 bewaakt en bevestigd dat wij aan deze onafhankelijkheidsvereisten hebben voldaan en voldoen.

Ontwikkelingen Accountancy

Eind maart 2020 reageerde minister Hoekstra van Financiën namens het Nederlandse kabinet in een brief aan de Tweede Kamer op de aanbevelingen uit het eindrapport van de Commissie Toekomst Accountancysector (CTA); een commissie die in opdracht van de minister zich richtte op de vraag op welke wijze de wettelijke accountantscontrole duurzaam verbeterd kan worden.

In zijn reactie stelt de minister dat de accountancysector in de afgelopen jaren duidelijk stappen heeft gezet om te zorgen voor een meer op kwaliteit gerichte cultuur, maar dat de kwaliteitsverhoging nog onvoldoende gerealiseerd en gewaarborgd is. De minister stelt dan ook dat hij met het door hem voorgestelde pakket aan maatregelen inzet op een duurzame verhoging van de kwaliteit van de accountancysector. De hele keten wordt hierin betrokken.

De meest relevante voorstellen voor u in het kort:

Kwartiermaker: De minister benoemt op korte termijn een kwartiermaker om druk op de ketel te houden en de voortgang van de implementatie van de voorgestelde maatregelen te bewaken. Verder ziet het kabinet een faciliterende rol voor de kwartiermaker met betrekking tot inzet van nieuwe technologieën, forensische experts, cultuurverandering en het inrichten van de opleiding.

Meer inzicht in de kwaliteit van de sector: De minister noemt het 'cruciaal' dat kwaliteit beter inzichtelijk wordt. Daarom steunt hij de ontwikkeling van Audit Quality Indicators (AQI's), uniforme rapportage hierop van accountantsorganisaties en het doen van meer wetenschappelijk onderzoek. Waar nodig legt hij de verplichtingen ten aanzien van de AQI's wettelijk vast.

Versterken van de keten: Om de gehele keten te versterken, moet volgens de minister ook worden gekeken naar verbetermogelijkheden bij de gecontroleerde organisatie. Daarom gaat hij onderzoeken of het beter tot uitdrukking brengen van de verantwoordelijkheid van de gecontroleerde entiteit een kwaliteitsverhogend effect heeft. Ook gaat hij onderzoeken hoe de communicatie tussen RvC en aandeelhouders op het gebied van de wettelijke controle kan worden versterkt.

Voorbeelden van mogelijke wijzigingen zijn het introduceren van een verplichting voor de RvC om in de aandeelhoudersvergadering toe te lichten hoe de selectie en beoordeling van het functioneren van de accountant(s)organisatie heeft

plaatsgevonden en het introduceren van een verplichting voor het bestuur van een gecontroleerde entiteit om een zogenaamde in control statement af te geven.

Structuurmodellen: meer inzicht in, en praktijkervaring opdoen met, alternatieve modellen. De minister zal de kwartiermaker opdracht geven onderzoek te doen naar het joint audit-model, audit only-model en financial ringfencing.

Intermediair binnen bestaande wettelijke kaders: De minister neemt het advies van de CTA over om te experimenteren met het intermediair model, binnen het bestaande wettelijk kader. Hij zal de kwartiermaker de opdracht geven partijen te vinden die bereid zijn via een intermediair hun accountantsorganisatie te selecteren, waar nodig te ondersteunen bij het inrichten van de intermediairfunctie, alsmede een systeem in te richten waarmee kan worden geëvalueerd in hoeverre het inschakelen van een intermediair een kwaliteitsverhogend effect heeft.

Termijn kantoorroulatie ongewijzigd: De minister gaat niet mee in het advies van de CTA gebruik te maken van de lidstaattoptie in de EU Auditverordening om voor langer dan tien jaar een opdracht door dezelfde accountant of organisatie te laten uitvoeren. Hij baseert zich hierbij mede op de consultatiereacties op het interim-rapport van de CTA waarin vrijwel alle respondenten hebben gewezen op de positieve consequenties van de 'frisse blik' en op de risico's van een zeer langjarige verbintenis tussen accountantsorganisaties en gecontroleerde onderneming.

Aanwijzingsbevoegdheid minister: De minister gaat onderzoeken wie als ultimum remedium een accountantsorganisatie kan toewijzen aan een gecontroleerde organisatie. Deze bevoegdheid wil hij niet beperken tot de oob's, maar laten gelden voor alle entiteiten waarbij een wettelijke controle moet worden verricht. Hij gaat onderzoeken welk orgaan hiervoor het beste gepositioneerd is en wat de eventuele juridische consequenties hiervan zijn.

Vervolgproces: De brief van het kabinet was de basis voor een debat in de Tweede Kamer over de accountancysector van woensdag 22 april. Hieruit zal blijken in hoeverre de Tweede Kamer de maatregelen van de minister steunt en dus welke maatregelen uiteindelijk worden genomen.